

Beeldende kunst

INTERVIEW KUNSTENAAR HANS VAN HOUWELINGEN OVER KUNST EN POLITIEK, EN POLITIEK EN KUNST

Van Houwelingen in het openbaar

'Gedane zaken nemen keer'

Fotomontage, 2008. Voorgestelde uitruil van standbeelden: Spinoza verhuist van Den Haag naar Amsterdam en Thorbecke de andere kant op.

'Het Tapijt'

De Amerhof, Utrecht, 1992-1994. Perzisch tapijt, als pleinontwerp uitgevoerd in baksteen.

'Lenin'

Groningen, 2000. Beeld van Lenin dat na de val van de Muur door een Groninger zakenman werd gered. In het Noorderplantsoen geplaatst met aan zijn voeten veertig ton aardappelen; om op te eten of om uit protest mee te gooien.

'Sluipweg - waarlangs de dood heeft weten te ontsnappen'

Kunstfort bij Vijfhuizen, 2007-2009. Twee gevallen van afwezige dood: een pad van grafstenen van geruimde graven op de geschutswal van een fort waar niemand sneuvelde.

'Zuil van Lely'

Lelystad 2002-2004. Op een basaltstenen zuil van 32 meter hoog staat ir. Cornelis Lely, uitkijkend over zijn schepping. Het beeld is een tweede afgietsel van het beeld van Mari Andriessen uit 1954 dat op de Afsluitdijk staat.

'Update'

Sonsbeek 2008, Arnhem. Voor de internationale sculptuurtentoonstelling in park Sonsbeek werden in het bestaande monument voor de fysicus Hendrik Antoon Lorentz, ontdekker van het elektron en Nobelprijswinnaar in 1902, 142 namen toegevoegd van 'wetenschappelijke nazaten'. De namen duiden volgens Van Houwelingen 'op het onherroepelijke feit dat de wetenschap zich slechts tijdelijk in een brein huisvest en zijn grandeur dankt aan steeds nieuwe mensen die het Weten verder helpen.'

Monumenten zonder sokkel

De monumenten van **Hans van Houwelingen** in de openbare ruimte zijn altijd ontdaan van het aura van gewichtigheid. Voor een expositie in Den Haag liet hij een standbeeld ontvoeren.

Door **Sacha Bronwasser**

De openbare ruimte? Zo saai als de pieten', zegt kunstenaar Hans van Houwelingen. Hij kan het weten, want pleinen en monumenten zijn al twintig jaar zijn werk. 'En wat gebeurt daar? Nou, niks natuurlijk.'

Behalve afgelopen woensdag dan. Om acht uur 's ochtends reed een open vrachtwagen met takelinstallatie het Thorbeckeplein in Amsterdam op om daar het bronzen beeld van de staatsman Thorbecke te ontvoeren en naar expositieruimte Stroom Den Haag te brengen. En daarbij voegde zich het Haagse bronzen beeld van de filosoof Spinoza, dat van zijn eigen voetstuk was gelicht aan de Paviljoensgracht. De twee standbeelden, in de negentiende eeuw geplaatst en nooit van hun plek geweest, staan nu op de overzichtsexpositie van Van Houwelingen, en webcams registreren de lege sokkels in Amsterdam en Den Haag.

Waar Hans van Houwelingen verschijnt, verdwijnt het aura van gewichtigheid dat monumenten normaal gesproken omgeeft. Betekenis en herinnering, vastgeklonken in staal en steen, gaan bij hem schuiven. Een bestaand beeld mag bekoogeld worden, krijgt een nieuwe betekenis of een absurd hoge sokkel. Er schuilt - zeldzaam in de openbare kunst - vaak een zachte, ontwrichtende humor in.

Zijn voorstellen schuren. Hij komt met een schaalmodel van een Bijlmer-flat als Bijlmermonument, een windmolen in de vorm van Piet Mondriaan, een socialistisch standbeeld om aardappels naar te gooien of een plein waar af en toe een kunstmatige aardbeving plaatsvindt. Bekend werd hij onder meer met zijn 'Zuil van Lely', een zuil van basaltstenen van 32 meter hoog die midden in Lelystad staat. Bovenop, turend over de polder, een al bestaand standbeeld van Cornelis Lely.

En hij is een veelgevraagd schrijver en spreker, vrijwel altijd over politiek en kunst. Maar exposeren doet hij eigenlijk maar weinig. Als het niet in de la van een ambtenaar belandt, is zijn werk al te zien voor iedereen.

'Drie jaar geleden vroeg de stad Den Haag me een studie te doen naar de mogelijkheid voor een Thorbecke-monument. Toen kwam ik erachter dat Thorbecke eigenlijk onterecht een plaats had gekregen in Amsterdam. Het leek me goed om hem naar het centrum van de politiek te halen, waar hij thuishoort.'

Hij stelde een uitruil voor: het Haagse beeld van de Amsterdamse filosoof Spinoza kon dan mooi naar Amsterdam. 'Maar ja, zoals zo vaak: het plan belandde op de stapel. Vlak daarna bleek dat de stad Amsterdam zelf al bezig was met een Spinozamonument. De urgentie van de ruil verdween.'

Nu staan Thorbecke en

Spinoza naast elkaar. Waarom? 'Toen de curator Mihnea Mircan me een expositie in Den Haag voorstelde, zag ik een nieuwe kans. Ik stel me voor dat Thorbecke het wel een keer welletjes vindt en naar Den Haag wil om zich daar met de boel te bemoeien. En Spinoza zit ook al anderhalve eeuw op zijn voetstuk te dutten. Door 'af te stappen' kunnen ze een fris gesprek aangaan over liberalisme, macht, toekomst, vrijheid, democratie en geschiedenis.'

In de ruimte van Stroom staan de standbeelden en is een live-verbinding met buiten. Half oktober wordt het boek *Undone* gepresenteerd en komt er een performance van Jonathan Dronsfield, die tevens een tekst voor het boek schreef over wat er gebeurt als standbeelden 'uit hun seculiere slaap worden gewekt', zoals regisseur Jean Cocteau het omschreef (in *Le Sang d'un Poète*, 1930)

ADVERTENTIE

NU IN DE BOEKHANDEL

Sándor Márai
Vrede op Ithaca

€ 24,90

'Het mooie van monumenten is dat daar kunst en politiek elkaar raken. Je werkt op elkaars terrein. Dat is delicaat.'

Hans van Houwelingen

Thorbeckeplein Amsterdam, afgelopen woensdag, 8 uur: Thorbecke, in de negentiende eeuw geplaatst en nog nooit van zijn plek geweest, wordt 'ontvoerd' naar de expositieruimte Stroom in Den Haag. Hans van Houwelingen: 'Ik stel me voor dat Thorbecke het wel een keer welletjes vindt en naar Den Haag wil om zich daar met de boel te bemoeien.' Foto Bart Mühl

Van Houwelingen wil volksvertegenwoordigers uitnodigen voor een gesprek in zijn tentoonstelling want: 'Het lijkt me prachtig om over de toekomst te debatteren met deze historische iconen in het publiek', zegt hij. 'Thorbecke was een liberaal en zijn grondwet van 1848 was een liberalisering; nu hebben we een neoliberaal regering. Het is een goed moment om die uit te nodigen zijn ideologisch programma uit de doeken te doen.'

'Voortdurend focust die regering op ongewenste aspecten van de samenleving, kritiek die ook de kunst ten deel valt. Maar je hoort eigenlijk nooit hoe het wél zou moeten. Hoe de wereld eruitziet als dat neo-liberale ideaal voltooid is. Moeten we naar een musical van Joop van den Ende, dan een plaatje van André Rieu opzetten en in het weekend naar het Rijksmuseum van Wim Pijbes? Is dat wat er overblijft? Ik wil het werkelijk graag weten.'

Door te werken in de openbare ruimte heeft u, anders dan veel kunstenaars, voortdurend met de politiek te maken. Leidt dat tot meer begrip?

'Het mooie van monumenten is dat bij uitzondering kunst en politiek daar elkaar raken. Je werkt op elkaars terrein. Dat is delicaat. Kunstenaars en politici leven een heel gefragmenteerd leven in de veronderstelling dat ze het totaaloverzicht hebben. Dat is niet zo.'

'Ik erger me rot aan de onlinercultuur waarmee politici aan de kiezer staan te trekken. Als het over kunst gaat, hoor je alleen maar clichés. Maar als ik zie wat politici in hun schaarse vrije tijd aan cultuur mee kunnen maken, dan verbaast het me niet dat ze blijven hangen in algemeenheden.'

'Je hebt grootheden die de wereld bepalen. Politiek, economie - en cultuur, zeggen we. Maar cultuur stelt als macht niets voor. Als je van mening bent dat cultuur een bouwsteen is, zet hem dan ook in waar-ie ertoe doet.' Oftewel: vraag de kunstenaar naar zijn maatschappelijke visie.

In het geval van het Nationale Gastarbeidermonument gebeurde dat wel. Waarom ging dat niet door?

'Ik was door migrantenorganisaties in Rotterdam, nazaten van de eerste gastarbeiders, gevraagd na te denken over een monument voor hun ouders en grootouders die in de jaren vijftig naar Nederland zijn gehaald en hebben meegewerkt aan de wederopbouw van Rotterdam.'

Van Houwelingen en de schrijver Mohammed Benzakour stelden voor om een bestaand monument te gebruiken. Voor de Bijenkorf aan de Coolsingel staat, uit dat wederopbouw-tijdperk, de *Bijenkorf Constructie* van de Russische constructivist Naum Gabo, 'de Nachtwacht onder de Nederlandse openbare werken'

vindt Van Houwelingen - en al decennialang in deplorabele staat. De kunstenaar en de schrijver wilden het monument laten restaureren door allochtone specialisten en opdopen tot Nationaal Gastarbeidermonument.

'Aanvankelijk was er groen licht. De opdrachtgevers - nazaten van migranten - waren unaniem voor. De eigenaren stemden in. Maar het project liep vast op de Internationale Beelden Collectie, die claimde het recht op het gedachtegoed van het beeld te hebben. 'De eigenaren bezitten het ijzer en het IBC het denken, zeiden ze.'

En in dat denken zat hem de strijd. 'Het is een politieke controverse geworden. Het gaat om een serieuze zaak: de wederopbouw van Rotterdam, van Nederland eigenlijk. Die wordt altijd politiek uitgelegd. De wederopbouw is van de witte, serieuze, ondernemende Nederlander die zijn best doet. Op het moment dat je zegt: gastarbeiders hadden vanaf halverwege de jaren vijftig een groot aandeel in die wederopbouw en hun kinderen en kleinkinderen claimen, door middel van zo'n monument, hun plaats in de geschiedenis, dan gaat dat gladde wereldbeeld op zijn kop.' Eind 2010 werd de opdracht ingetrokken.

U zelf hebt gezegd: dit land schreeuwt om identiteit. Maar iedereen bedoelt iets anders. Wat kun je als kunstenaar doen?

'Identiteit is iets raars, het is een politiek instrument. Kijk, het modernisme wilde géén identiteit, daar moest alles uniform zijn. Want een ideaal is pas een ideaal als iedereen hetzelfde doet. Dat kan dus niet. Maar nu... er is de afgelopen zes jaar bij mij geen opdracht voorbijgekomen of in z'n twee stond dat het beeld 'uitdrukking moest geven aan de identiteit van de locatie'. Vooral in de middelgrote steden en de Vinex-wijken is er een hele handel in identiteit ontstaan. Het is een commodity geworden. Elk tringelrangelte moet uitdragen dat het van die plek is. Elke Romeinse potscherf die gevonden wordt, is een reden om een villa in Romeinse stijl neer te zetten.

'Wat ik wil, is de onnozelheid, de platte consumptie-cultuur een beet-

je opzij schuiven zodat er ook iets betekenisvol kan ontstaan. Wroeten, kijken waar mijn bemoeizucht toe leidt.

'Normaal gesproken richten we monumenten op om iets in te fixeren, vast te leggen. Maar wat gebeurt er als we de inhoud veranderen, of als we ze verplaatsen? Komen ze terug? Wie gaan ze ontmoeten? In die gedachte zit vrijheid. En democratie.'

Until it stops resembling itself, 3 sept t/m 11 dec, Stroom Den Haag, Hogewal 1-9. Open wo-zo 12-17u. Publicatie **Undone**, eind oktober, Jap Sam Books. 18 november opent in Extra City Kunsthal Antwerpen een dubbel-expositie van Hans van Houwelingen en Jonas Staal.

ADVERTENTIE

UIT IN UTRECHT www.utrechtsuitburo.nl

STADSSCHOUWBURG Tel. 030-230 20 23 / www.stadsschouwburg-utrecht.nl Lucasbolwerk 24

t/m za 3 sept. De Ingebeelde Zieke De Utrechtse Spelen	• 20.00 u.
1 t/m 4 sept. Circus Klezmer Circ d'Hivern	• 20.00 u.; za ook 15.00 u.
zo 4 sept. Uitfeest Schouwburg viert 70-jarig jubileum	• v/a 12.00 u.
6 t/m 11 sept. Zorro Joop van den Ende Theaterproducties	• div. tijden
7 t/m 18 sept. Blaarkoppen Overmorgenland, Landgoed Beerschoten	• 19.30 u.
do 8 sept. Old Powder New Guns Lilian Hak	• 20.30 u.

UNIVERSITEITSMUSEUM Tel. 030-253 80 08 / www.uu.nl/universiteitsmuseum Lange Nieuwstraat 106

zo 4 sept. Experimenteer er op los tijdens het Uitfeest	
t/m zo 4 sept. Master the Universe Tentoonstelling natuurkundige fenomenen	

VREDENBURG Tel. 030-231 45 44 / www.vredenburg.nl LR: Vredenburg Leidsche Rijn / LB: Vredenburg Leeuwenbergh

t/m 4 sept. Festival Oude Muziek Utrecht 'Utrecht tot Rome'	
4 t/m 11 sept. Gaudeamus Muziekweek	